

комитета Коминтерне. Аутор је указао и на улогу совјетских специјалних служби у концентрацији партизанских кадрова у Југославији и присуство „Шпанаца“ у свим штабовима, закључујући притом да је партизанска припрема у СССР-у имала велики значај.

Последња два рада у зборнику су била посвећена јавном мњењу. Белоруски историчар Александар Александрович Кисељев се бавио начином на који савремена пољска јавност и друштво перцепира Источне Кресе (територију данашње западне Белорусије и Украјине, која је од 1918. до 1939. била у саставу Пољске). Аутор је, наиме, дошао до закључка да су у данашњој Пољској главни „носиоци“ сећања на ове „изгубљене“ територије активисти профитних друштвених организација, удружења Кресовјана и њихових потомака у Пољској, медији и образовни систем. Зоран Милошевић је, на основу истраживања јавног мњења, у свом раду анализирао перспективу приступања балканских држава евроазијском савезу.

Бавећи се мноштвом тема које се тичу историје Русије и држава централне и источне Европе, радови објављени у зборнику дају извештај допринос историографијама, како руској тако и домаћој.

Милана ЖИВАНОВИЋ

Jaroslav Pánek.
Češi a Jihoslované. Kapitoly z dějin vzájemných vztahů.
Praha: Tibun EU, 2015, 425.

Последња књига Јарослава Панека, пензионисаног професора Карловог универзитета у Прагу и Масариковог универзитета у Брну, представља збирку чланака које је објавио током четири деценије своје научне каријере, 1972–2012. године. Издата је уз потпору Друштва пријатеља Јужних Словена у Чешкој Републици, које је обновило свој рад 1990. (стр. 259). Аутор не скрива лични однос према некадашњој Југославији, која је за све Чехословачке била земља из снова у социјалистичком свету, а своју књигу сматра извесним наставаком дела: Václav Žáček et alii, *Češi a Jihoslované v minulosti. Od nejstarších dob do roku 1918*, (Praha, 1975).

Књига је подељена у пет целина: уводно излагање аутора (11–32), четири главе са шеснаест поглавља (35–386), а на крају су дате библиографске референце сваког чланка (387–391), резиме на енглеском језику (395–398), именски и географски регистар (401–425). Прва два поглавља посвећена су чешко-хрватским политичким односима успостављеним преко родбинских повезивања аристократских породица Зрински и Рожмберк, које је подстакнуто османском опасношћу и политиком Хабзбурга у

XVI веку и заједничком борбом за очување поседа у јеку верских сукоба и борбе за превласт у средњој Европи почетком XVII века.

Наредних шест поглавља обрађује културне односе између Чеха и Јужних Словена током XIX и XX века. Они су анализирани кроз биографије пет личности: сликара, писца и мелографа Лудвика Кубе; писца и драматурга Франа Говекара; преводиоца Ане Урбанове; историчара књижевности, преводица, факултетског лектора и културног аташеа Отона Беркопеца; слависте и балканолога Ивана Добровског. Анализом професионалног рада и приватног живота петоро активних учесника у културној сарадњи Чеха, односно Чехословака, са Словенцима, Хрватима, Србима, односно Југословенима, Јарослав Панек је јасно указао на три тенденције: успостављање контаката и међусобно упознавање у време Хабзбуршке монархије; развој чехословачко-југословенских културних односа који су зависили од политичких односа двеју држава 1918–1991; и формирање предрасуда током 90-их година које су у највећем броју случајева отежавале поновно успостављање односа између Чеха и појединих народа из некадашње Југославије. Поред општих тенденција и устаљених матрица, епизоде из живота пет појединаца откривају и поједине специфичности у стварању контаката и развоју културних односа. У том погледу највише се истичу искуства Лудвика Кубе и Франа Говекара. Први је након четири деценије блиске сарадње са Јужним Словенима доживео да добије забрану уласка у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, 1928, јер је у свом раду изнео тезу да је македонски дијалект проистекао из бугарског језика. Рад Франа Говекара је специфичан јер одскаче од уобичајених резултата успостављања блиских односа на културном пољу. Наиме, он је свој положај носиоца позоришне и књижевне словеначко-чешке сарадње злоупотребљавао за расправе са другим словеначким културним и јавним радницима, пре свих са Иваном Цанкарем. Последње поглавље је посвећено културном развоју чешке мањине у Хрватској, које је Јарослав Панек анализирао преко рада њиховог часописа *Přehled kulturních, literárních a školních otázek*, који континуирано излази од 1962. године.

Наредна глава посвећена је реакцији чешке јавности на балканске ратове 1912–1913. и слици која се код Чеха формирала о Србима, Црногорцима и Бугарима. Анализа је фокусирана на мање истражене целине – сеско становништво у средњој и јужној Чешкој, и град Бенешово. Јарослав Панек је закључио да су симпатије према ослободилачким борбама Јужних Словена против Османске империје биле посебно видне на чешком селу јер је Први балкански рат донео наду у бољу будућност за све Словене у Хабзбуршкој монархији. Потпуно супротну реакцију изазвао је Други балкански рат јер је међусобни сукоб словенских народа, Срба и Бугара, створио незадовољство код Чеха.

Наредних шест поглавља посвећено је Словенији и чешко-словеначким односима. Јарослав Панек је изнео кратку историју Словеније на основу њеног географског положаја на размеђу три велике културне групе и анализирао теме из ближе историјске епохе: значај словеначке исто-

риографије за прикључење заједници европских народа; чешке интерпретације словеначке културе која је 1990–1996. године виђена као антитеза већинском делу Јужних Словена, односно Балкана, који је пак сматран генератором последњих ратова у Европи; и формирање словеначких студија као засебног студијског програма на чешким универзитетима.

Професионални и приватни животни пут Јарослава Панека био је од почетка блиско везан за Словенију и Словенце, те у радовима доминирају анализе чешко-словеначких културних односа. Поред тога, очигледно је и веће интересовање за односе Чеха, тј. Чехословака, са хрватским, македонским и црногорским етничким корпусом у оквиру Југославије, док су чешко-српски контакти били у другом плану у његовим истраживањима, а самим тим и у књизи *Češi a Jihoslované*. Односи између Чеха и Срба су на појединим местима чак и врло упитно тумачени, нпр. Алекса Шантић је наведен као босанскохерцеговачки песник, а Јован Кршић као босански књижевни критичар и историчар (стр. 249). И поред тога, књига Јарослава Панека је врло корисна за додатно упознавање са културним односима између Чеха и Јужних Словена, нарочито у периоду XIX и XX века.

Срђан МИЋИЋ

Politics of Enmity, editors: Gazela Pudar Draško, Aleksandar Pavlović, Eltion Meka. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2018, 297.

У савременој историји нација и национализам имају велику улогу у политици непријатељства. Ови појмови тумаче се на различите начине: као „банални“ и комплексни; као традиционални и модерни; као замишљени и стварни. Припадност одређеној националној групи може се сматрати важним извором колективне снаге, а солидарност ових колектива као нешто што обликује и одржава нацију као политички идентитетни оквир. Снага националне државе се повећава упркос глобалним изазовима миграције, отварајући нове перспективе за солидарност, али и за непријатељство. Проблеми савремене неједнакости постају све важнији јер смо сведоци процеса за изградњу колективности Европске уније.

Имајући на уму ова питања, Група за студије друштвеног ангажмана, део Института за филозофију и друштвену теорију у Београду, у сарадњи са Центром за напредне студије југоисточне Европе Универзитета у Риједи и Центром за студије југоисточне Европе Универзитета у Грацу, организовала је конференцију на којој се дискутовало о нацији, национализму и неизбежно присутном непријатељству. Интернационална конфе-